

Psykologi og sosial utjevning

Samfunnet utenfor døren

Bjørnar Olsen
Sjefredaktør

Høy grad av ulikhet er et helseproblem, skriver psykologen Keith Payne i boken *Følelsen av forskjell* (2018). Lignende kunnskap ligger også til grunn for at Psykologforeningen har valgt sosial utjevning som overordnet mål for sitt hovedsatsningsområde «Forebygging for barn og unge».

At profesjonen retter søkelyset mot et fenomen, er imidlertid ikke det samme som at den bidrar til endring. «Når individet går inn i psykologens klinikk eller laboratorium, må samfunnet som oftest stå att utafor døra», skrev Rolv Mikkell Blakar og kolleger i sin innledning til temanummeret om samfunnspsykologi i 2013. Selv har jeg jobbet med arbeid og psykisk helse, og møtt kritikk for at psykologiens råd individualiserer arbeidslivets strukturelle utfordringer. Et spissformulert svar har vært at den som baler, ikke kan vente på en revolusjon i arbeidslivet, men trenger hjelp i livet sitt her og nå. Men et slikt svar kan også forstås som at psykologen temmer de ansattes revolusjonslyst ved å tilpasse folk til status quo.

Skal profesjonen lykkes i å bidra til sosial utjevning, kreves det at man gir figur til forhold som så langt har vært bakgrunn

Samtidig bør forholdet mellom individ og kollektiv ikke ses som et enten eller, men snarere som figur–grunn – der psykologprofesjonens blikk løfter frem det fenomenet de som oftest møter i sitt rom: Den ene. Skal profesjonen lykkes i å bidra til sosial utjevning, kreves det imidlertid at man gir figur til forhold som så langt har vært bakgrunn. Det er lett å vise til Bronfenbrenners økologiske modell når man argumenter for at psykologien er opptatt av mer enn individet. Men det er ikke samfunns- og kulturnivået i modellen som har utformet undervisning, forskning og klinikk. Når profesjonen retter søkelyset mot det sosiale, er det på mikrosystemnivå: Det handler om arbeid i barnehage, skole, familie og arbeidsplass, ikke utforming av næringsliv, politiske institusjoner, nærmiljø og velferdstjenester.

Selv om individ og kollektiv selvfølgelig henger sammen, er det altså ikke gitt at psykologprofesjonens verktøy vil endre samfunnsforhold som skaper psykisk uhelse. Foreløpig ser det ut til at profesjonens mål om å bidra til sosial utjevning mest handler om å spre psykologisk kunnskap til ulike grupper på forskjellige arenaer, øke vår bevissthet om ulikhetens betydning og sørge for at psykologer får en plass på viktige forebyggingsfelt. Sjelden formulerer man konkrete intervensjoner som viser hvordan psykologisk kunnskap og praksis faktisk kan få bukt med sosiale forskjeller. Det er først når visjonen konkretiseres, at vi vil se om psykologen har forandret sitt blikk, og tar steget ut i samfunnet.